

М. В. Савченко,*доктор економічних наук, доцент,*
ORCID 0000-0002-9063-3551,
e-mail: m_savchenko@donnu.edu.ua,**І. М. Витяганець,**

e-mail: vytyahanets.i@donnu.edu.ua,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. Регіональний рівень економічного розвитку з посиленням глобалізаційних впливів набуває особливої значимості для підвищення міжнародної конкурентоспроможності України в умовах євроінтеграції. Особливої актуальності набуває проблематика регіональної конкурентоспроможності, яка полягає у можливостях регіону створювати, розвивати та захищати власні конкурентні переваги для залучення інвестицій та висококваліфікованого працездатного населення з урахуванням змін на глобальному рівні.

Враховуючи особливості глобалізації цікаво дослідити, як змінюється специфіка регіоналізації та в якому напрямі розвиватися регіонам для підвищення рівня конкурентоспроможності в економічній, соціальній, науково-технічній сферах з метою залучення інвестицій та висококваліфікованого працездатного населення з урахуванням змін на глобальному рівні. Особливого пріоритету набуває підвищення конкурентоспроможності регіонів України в умовах реалізації основних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням формування та проблематики підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіонів присвячено чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких можна відзначити А. Томпсона, М. Портера, Е. Дж. Блейклі, П. Кругмана, У. Демінга, Б. Губського, І. Брикову, М. Назарову, С. Максименка, Л. Альошкіну, Л. Яремко, Р. Фатхутдінова та ін.

Метою статті є обґрунтування теоретичних заasad та практичних рекомендацій щодо оцінки конкурентоспроможності регіонів, визначення пріоритетів і розроблення системи засобів підвищення конкурентоспроможності Вінницького регіону в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Експерти Міжнародного економічного форуму аналізуючи конкурентоспроможність країн світу поряд із країнами проводять дослідження конкурентоспроможності окремих регіонів цих країн, причому дедалі частіше регіони займають вищі рейтингові позиції, ніж країна в цілому. Ефективність застосування регіональної специфіки, що проявляється в унікальних історичних, природно-кліматичних, культурних, еконо-

мічних особливостях певного регіону, стає першорядним фактором мінімізації негативних наслідків інтеграції в глобальну економічну систему.

Феномен співвідношення глобального і локального в сучасній науковій літературі отримав назву «глокалізація», що означає глобальну локалізацію, тобто пристосування глобальних цілей і перспектив до місцевих умов [1]. Практичність даних тенденцій найяскравіше простежується в межах Європейського союзу (ЄС), де лідируюча позиція регіону у забезпеченні національної конкурентоспроможності представлена у гаслі «Європа регіонів». Останніми роками створено багато організацій, покликаних представляти інтереси європейських регіонів у Брюсселі: Зібрання регіонів Європи, Комісія регіонів, Рада регіонів і громад Європи тощо. Підвищений інтерес до «Європи регіонів» обумовлений, в першу чергу, необхідністю подолання соціально-економічних диспропорцій в рамках ЄС, а також побоюванням майбутньої одноманітності [2].

Згідно з економічним підходом, конкурентоспроможність розглядають як володіння властивостями, які створюють переваги у конкурентній боротьбі. Як стверджують зарубіжні науковці (М. Дудін, П. Єгорушкін, Ф. Сафін, Н. Лясніков), конкурентоспроможність є не лише складною економічною категорією, а й готовністю підприємницького середовища прийняти положення інноваційно активної або інноваційно орієнтованого сталого розвитку [3].

Ураховуючи особливості сучасного процесу регіоналізації, тенденцій до децентралізації управління та збільшення повноважень регіональної влади у багатьох країнах переглядають існуючі та диктують власні підходи щодо процесу активізації територіальної влади і локальних громад та виявлення необхідності формувати основні конкурентні переваги саме на рівні регіону.

За визначенням Європейської Комісії, регіональна конкурентоспроможність – це здатність регіону в умовах вільної конкуренції виробляти такі товари та послуги, які відповідають потребам ринку, користуються попитом на міжнародних ринках, та водночас реалізація яких забезпечує стабільний і високий рівень прибутків місцевого населення, підвищує добробут регіону, країни та окремих її грома-

дья; або (узагальнено) здатність регіону в умовах зовнішньої конкуренції забезпечувати відносно високий рівень прибутків та зайнятості [4].

При дослідженні конкурентних переваг регіону виділяють національну та міжнародну конкурентоспроможність. Високий рівень національної конкурентоспроможності є необхідною, проте недостатньою передумовою забезпечення сталого розвитку регіону з метою зайняти свою нішу у світовій господарській системі, тобто досягнення його міжнародної конкурентоспроможності.

Питання міжнародної конкурентоспроможності національного регіону дуже змістовно розглянуто в працях І. Брикової, де представлено наступне визначення міжнародної конкурентоспроможності регіону: «міжнародна конкурентоспроможність національного регіону – це його здатність в умовах глобальної конкуренції на основі ефективного використання наявних традиційних і створення унікальних ресурсів локального розвитку стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення і, відповідно, забезпечувати високий конкурентний статус у гео економічному просторі в довгостроковій перспективі» [5].

Відомі економісти Кембриджського університету Б. Гардінер, Р. Мартін, П. Тайлер у своєму дослідженні «Конкурентоспроможність, продуктив-

ність та економічне зростання через призму Європейських регіонів» ілюструють «піраміду» конкурентоспроможності регіону, яка акцентує увагу на продуктивності праці, як ключовому індикаторі рівня конкурентоспроможності регіону [6].

Глобалізація світової економіки змінює вимоги до формування конкурентних переваг, оскільки стають доступними значна кількість засобів виробництва, інформаційних і фінансових ресурсів, людські ресурси завдяки міграційним процесам, постійно змінюється ринкова кон'юнктура, спостерігається втрата багатьма світовими лідерами своїх позицій, формуються нові глобальні центри продукування окремих асортиментних груп товарів та послуг [7].

Загалом основні чинники забезпечення конкурентоспроможності регіону залежно від основної мети враховують людські ресурси, інфраструктуру, соціально-економічні фактори, культуру та екологію. Сукупне врахування названих чинників при формуванні моделі розвитку території, сприятиме забезпеченню сталого розвитку та високому рівню конкурентоспроможності регіону. Таким чином, на основі узагальнення та аналізу наукових доробок з проблеми виокремлення детермінантів, що впливають на конкурентоспроможність соціально-економічної системи, пропонується модель «піраміди міжнародної конкурентоспроможності регіону» (рис. 1).

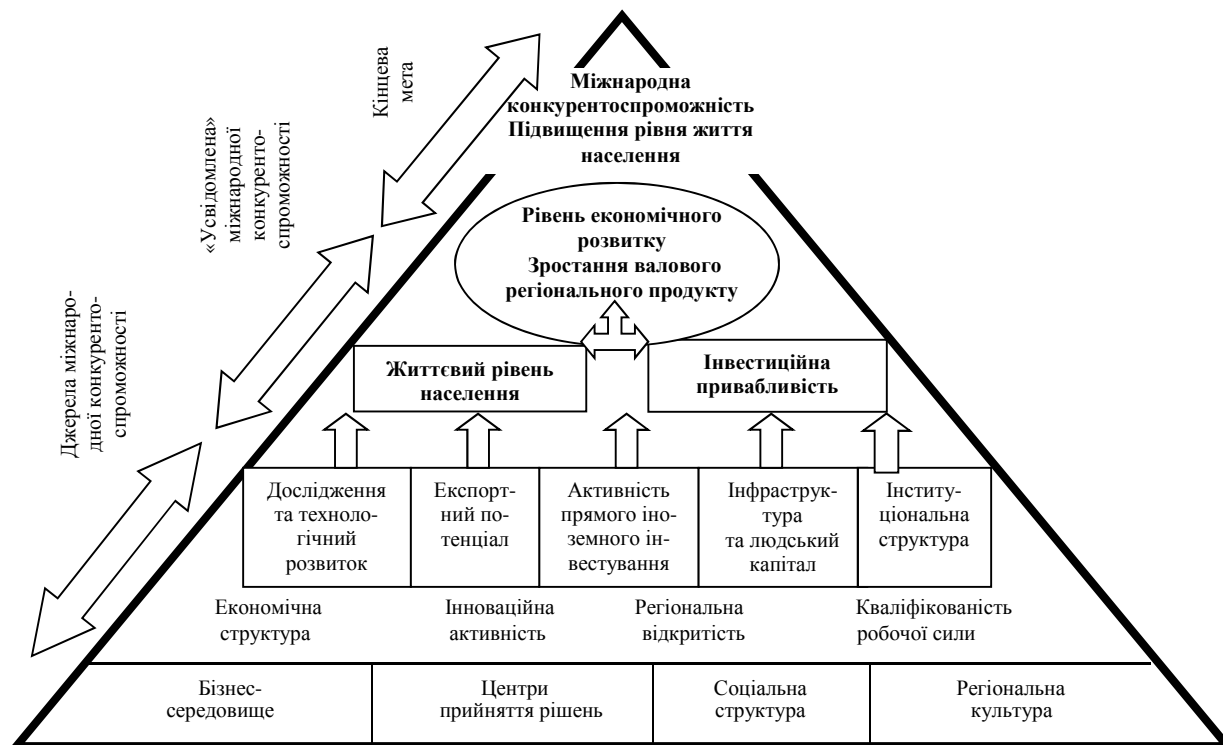

Рис. 1. «Піраміда» міжнародної конкурентоспроможності регіону

Адаптовано авторами на основі джерела [6].

Одним із пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності регіонів розглядається інноваційна діяльність, що супроводжується впровадженням ви-

робництв наукомісткого спрямування та інноваційного розширення сфери послуг.

Актуалізується розробка та впровадження механізмів так званого «нового регіоналізму», які

спрямовуються на досягнення конкурентоспроможності регіонів. За цих умов регіональна політика розглядається не лише як спосіб усунення регіональних диспропорцій, а й як конкурентна політика та всеосяжна стратегія розвитку задля створення умов для регіонів повністю реалізувати наявний потенціал і здобути конкурентні переваги [8].

Отже, чим ближче країна до числа основних інноваторів, тим більша перевага в забезпеченні власної конкурентоспроможності необхідними інноваціями. Таким чином, інновації та рівень інноваційної активності є найпрогресивнішим фактором, що безпосередньо впливає на зростання конкурентних переваг економіки регіону.

Вінницький регіон – сучасний агропромисловий, транспортно-логістичний, науковий, культурний та туристичний, торговельний центр України. Область має вигідне географічне розташування, через її територію пролягають нафтопровід та три магістральних газопроводи, які постачають природний газ до країн ЄС. Близьке розташування до великих транспортних коридорів та столиці як основного ринку збуту товарів є конкурентною перевагою регіону.

Вінницька область має розвинений та диверсифікований промисловий сектор, характеризується високим розвитком агропромислового комплексу та наявністю потенціалу для подальшого зростання. Регіон реалізує 10 угод щодо торговельно-економічного, технічного та культурного співробітництва з регіонами Республіки Молдова, Румунії, Республіки Білорусь, Чеської Республіки, Польщею та іншими. Прикордонне положення гарантує регіону значні можливості для розвитку транскордонного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності. Вінницький регіон є учасником державної програми розвитку транскордонного співробітництва та входить до складу Єврорегіону «Дністер», що створило нові можливості взаємодії у різних галузях між прикордонними регіонами України та Республіки Молдова.

Традиційною мірою конкурентоспроможності та рівня життя в регіоні, в основу якої покладена оцінка продуктивності використання регіональних ресурсів, у першу чергу робочої сили та капіталу, є обсяг валового регіонального продукту. Динаміку структури валового регіонального продукту Вінницького регіону у 2013-2019 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка структури ВРП Вінницького регіону за 2013-2019 рр., млн грн

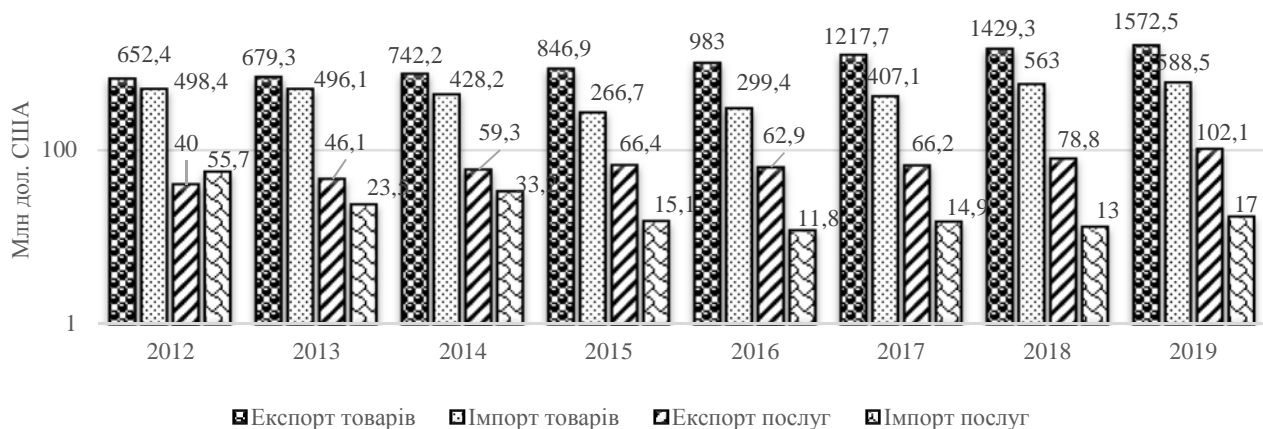
Вид економічної діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
Валовий регіональний продукт, млн грн	36191	43990	59871	74411	92427	98342	112324
Податки за виключенням субсидій на продукти, млн грн	3451	4701	8266	10813	15727	16734	20152
Валова додана вартість, млн грн	32740	39289	51605	63598	76700	81609	94447

Систематизовано авторами на основі джерела [8].

Станом на 2017 р. ВРП Вінницького регіону становив 92427 млн грн. Індекси фізичного обсягу ВРП у 2018 р. дорівнював 106,4%, порівняно з 2017 р. обсяг зріс на 5915 млн грн. У 2019 р. обсяг ВРП області (розраховано з попередніми даними) у розмірі 104170 млн грн збільшився на 67979 млн грн, тобто майже втричі у порівнянні з показником

2013 р. Висхідна динаміка є характерною тенденцією для цього показника за аналізований період 2013-2019 рр.

За даними Головного управління статистики Вінницької області у 2019 р. Вінниччина здійснювала експортно-імпорتنі операції з партнерами з 68 країн світу (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка експортно-імпорتنих операцій з товарами та послугами Вінницького регіону за період 2012-2019 рр., млн дол. США

Побудовано автором на основі джерела [8].

Станом на 2019 р. головним експортером товарів Вінницького області був Китай – 152,9 млн дол., за імпортом дана країна також посідає перше місце – 127,4 млн дол. Товарна структура імпорту Вінницького регіону у 2019 р. представлена наступними групами товарів, а саме: машини, обладнання та механізми; засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, недорогоцінні метали та вироби з них. Обсяг імпорту товарів Вінницького регіону у 2019 р. у порівнянні з 2012 р. у країні ЄС збільшився та склав 47,8% від загального імпорту.

Аналізуючи зміну загального обсягу експорту послуг Вінницького регіону у 2019 р., що становить 102,1 млн дол., спостерігаємо його збільшення у 2,2 раза відносно показника 2012 р. Імпорт послуг досяг рівня 17 млн дол. та зменшився у порівнянні з 2012 р. на 27% (див. рис. 2). Станом на 2019 р. головним споживачем послуг Вінницького регіону був Ізраїль, за імпортом перше місце посідала Велика Британія. Обсяг загального імпорту послуг Вінницького регіону на 2019 р. становив близько 17 млн дол., що на 28% менше в порівнянні з 2012 р. (23,5 млн дол.).

Для Вінницької регіону характерними є висхідні тенденції зростання експорту, скорочення імпорту товарів та послуг, позитивне сальдо зовнішньоторговельного обороту.

Важливу роль у створенні сприятливих умов для розвитку міжнародної конкурентоспроможності виконує процес залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Іноземні інвестиції є вагомим фактором розвитку вітчизняної економіки, сприяють покращенню стану регіонального господарства та національного господарства в цілому, нарощуванню екс-

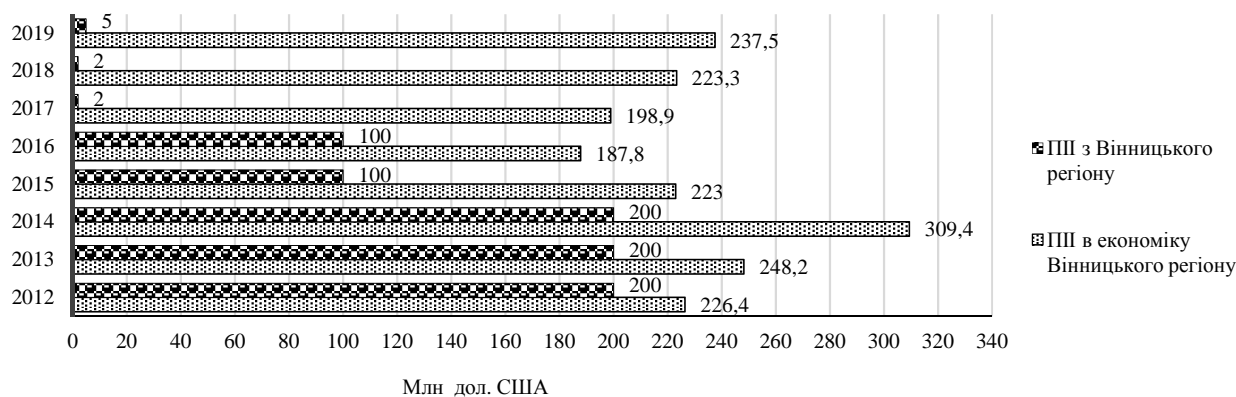
портного потенціалу, впровадженню інноваційних технологій.

Сприятливий інвестиційний імідж області відзначили ділові партнери близько 50 країн світу, інвестуючи свої кошти у створення та розширення майже 400 потужних підприємств з високим рівнем стандартизації виробництва та соціальної відповідальності. Вінницька область першою в Україні заснувала Агенцію регіонального розвитку, скоординовану на покращення інвестиційного клімату та залучення коштів для соціально-економічного розвитку регіону.

Вінницький регіон дотримується сучасних підходів до місцевого управління та втілює ідеї smart-спеціалізації, які підтримані та імplementовані на державному рівні. Ціллю регіональної стратегії стало виробництво харчових продуктів з високою доданою вартістю, важливим фактором smart-розвитку регіону є співпраця з науковими закладами та вдосконалення ІТ-сфери [9].

Індикатором зміни рівня довіри іноземних інвесторів, тобто умов підприємницької діяльності, що сформувалися, та рейтингу регіону вважається динаміка прямих іноземних інвестицій. Станом на 2019 р. акціонерний капітал надійшов з близько 50 країн світу. Переважна більшість інвестицій надійшла з країн ЄС – 186,8 млн дол. (83,6% загального обсягу). Польща, Німеччина, Франція, Австрія та Кіпр – п'ятірка основних країн-інвесторів, на які припадає 74,8% загального обсягу прямих інвестицій в регіон.

Динаміку надходження прямих іноземних інвестицій в економіку Вінницького регіону та обсягів прямих іноземних інвестицій з Вінницького регіону у 2012-2019 рр. наведено на рис. 3.

Рис. 3. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку Вінницького регіону та обсягів прямих іноземних інвестицій з Вінницького регіону за період 2012-2019 рр., млн дол. США

Побудовано авторами на основі джерела [8].

За 2012-2019 рр. обсяги інвестицій в регіон показують позитивну тенденцію. Низхідна динаміка є характерною тенденцією для загального обсягу прямих іноземних інвестицій з Вінницького регіону в економіку країн світу за аналізований період 2012-

2019 рр. У 2019 р. в порівнянні з 2012 р. обсяг інвестицій з Вінницького регіону скоротився на 97%. Загальний обсяг ПІІ з регіону представлений у розмірі 5 тис. дол. Низький темп підвищення показників інвестиційної діяльності викликаний складною політичною ситуацією в країні.

Отже, доцільно сприяти нарощенню регіонального експорту і при цьому дбати не лише про збільшення його обсягів, належну увагу слід приділити і створенню довгострокових конкурентних переваг, стабільному розширенню та якісному поліпшенню на їх основі позиції регіону. Інвестиційна позиція Вінницького регіону залишається привабливою для залучення іноземного капіталу. Однак є невикористані резерви для підвищення зовнішньоекономічної діяльності, на яку впливає й міжнародна конкурентоспроможність регіону.

Міжнародна конкурентоспроможність регіону – це здатність економіки регіону передбачати та успішно адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів шляхом створення нових економічних можливостей за рахунок використання стійких конкурентних переваг регіону [1]. Національні регіони в умовах євроінтеграції потребують оцінки міжнародної конкурентоспроможності, що є орієнтиром для соціально-економічного розвитку регіону та основою для розроблення стратегії їх розвитку.

Першим документом, що містив складові та критерії оцінки конкурентоспроможності був Звіт

про конкурентоспроможність у світі [5]. Проаналізувавши методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів [10, с. 90–97; 11, с. 53–60; 12, с. 43–59; 13; 14, с. 23–31; 15; 16, с. 154–166], на наш погляд, варто зазначити про:

- відсутність методу оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону;
- велику кількість підходів, що пояснюється висуванням різних цілей оцінки конкурентоспроможності регіону;
- використання статистичних показників та результатів експертної оцінки;
- суб'єктивність показників оцінки конкурентоспроможності через використання методу експертних оцінок для визначення вагомості показників;
- відсутність статистичних даних для проведення розрахунків за певними методиками.

Все це доводить необхідність удосконалення методів дослідження міжнародної конкурентоспроможності регіонів. На нашу думку, оцінку міжнародної конкурентоспроможності регіонів доцільно здійснювати відповідно до наведеного нижче алгоритму (рис. 4).

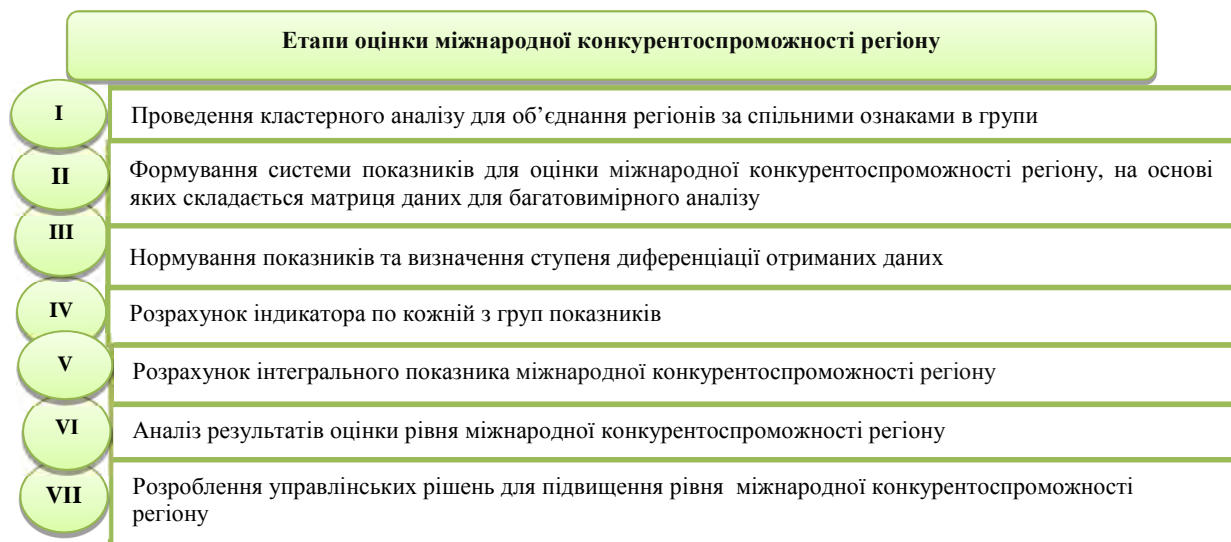

Рис. 4. Алгоритм оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону

Складено авторами.

При кластеризації національних регіонів першочерговим завданням є визначення групи подібних регіонів за рівнем валового регіонального продукту на душу населення та Індекс людського розвитку.

Оцінювання рівня міжнародної конкурентоспроможності регіонів можливе на основі системи показників.

Для цього пропонується показники об'єднати в такі блоки:

- а) поточна конкурентоспроможність (група економічних та соціальних показників);
- б) стратегічна конкурентоспроможність (група інвестиційної привабливості).

На третьому етапі проводиться нормування. Для цього визначимо часткові індекси (як відношення фактичного значення j -го показника для кожного регіону (X_{ij}) до кращого в певному регіоні), поділивши показники конкурентоспроможності на показники-стимулятори і показники-дестимулятори та розрахувавши за такими формулами:

для показників стимуляторів:

$$k = \frac{X_{ij}}{X_{max}}, \quad (1)$$

для показників дестимуляторів:

$$k = \frac{X_{min}}{X_{ij}}. \quad (2)$$

Ці формули, на нашу думку, є найбільш оптимальними.

Розрахунок індикатора по кожній з груп показників міжнародної конкурентоспроможності (рівень економічного розвитку, рівень соціального розвитку та рівень інвестиційної привабливості регіону) пропонується здійснювати за формулою:

$$K_{\text{груп}} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n k_i} \quad (3)$$

Розрахунок інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності відповідного регіону здійснюється за формулою:

$$I_{\text{МК}} = \sqrt[3]{K_{\text{ек}} \times K_{\text{соц}} \times K_{\text{інв}}} \quad (4)$$

Наступний етап передбачає аналіз результатів оцінки рівня міжнародної конкурентоспроможності регіонів за кластером на основі ранжування отриманих інтегральних індексів у відповідному році, що є передумовою розробки управлінських рішень для підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності регіону. Проведемо апробацію методичного підходу для оцінки міжнародної конкурентоспроможності Вінницького регіону у порівнянні з іншими регіонами в наступному пункті конкурсної роботи.

Згідно із методичним підходом оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону проведемо кластерний аналіз регіонів України для визначення регіонів близьких до Вінниччини за валовим регіональним продуктом на душу населення та Індексом людського розвитку.

За допомогою програми STATISTICA отримано результати графічного аналізу у вигляді дендрограми, що дозволило розділити досліджувану сукупність національних регіонів на 5 кластерів. Вінниччина знаходиться в першому кластері разом з Львівською, Миколаївською, Одеською та Черкаською областями.

Необхідні показники для розрахунку інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності Вінницького регіону згруповані у три блоки: показники рівня економічного розвитку (валовий регіональний продукт, експорт товарів, обсяги реалізованої промислової продукції на особу та загальний обсяг роздрібно торгівлі), показники рівня соціального розвитку (середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, чисельність безробітних (за методологією МОП) у віці 15-70 років, наявний дохід населення на особу) та показники рівня інвестиційної привабливості (частка підприємств, які одержали прибуток, обсяги прямих іноземних інвестицій, витрати підприємств на виконання НДР).

Динаміка часткових коефіцієнтів та інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності Вінницького регіону за 2016-2019 рр. наведена в табл. 2).

Таблиця 2

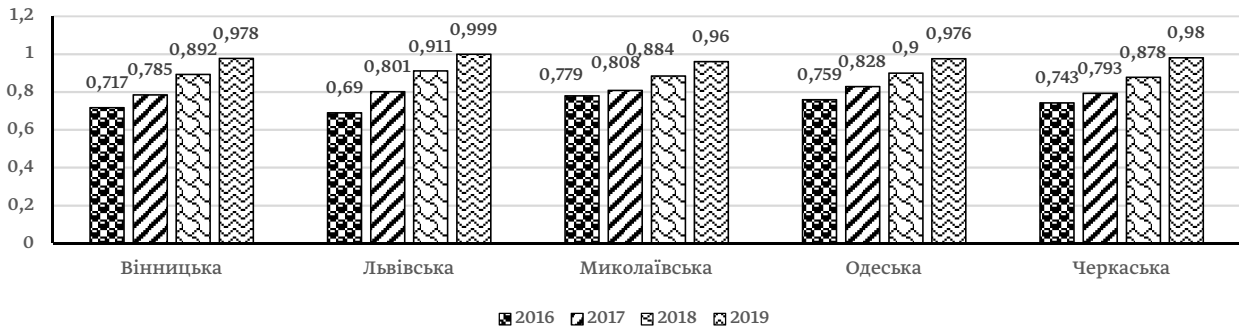
Розрахунок загального коефіцієнту конкурентоспроможності Вінницького регіону за 2016-2019 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019
Показники рівня економічного розвитку				
Валовий регіональний продукт, млн грн	0,662	0,823	0,876	1
Загальний експорт товарів, млн дол.	0,625	0,774	0,909	1
Обсяг реалізованої промислової продукції на 1 особу, грн	0,705	0,860	1	0,998
Обсяг роздрібно торгівлі, млн грн	1	0,566	0,689	0,861
K ек	0,735	0,746	0,861	0,963
Показники рівня соціального розвитку				
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн	0,450	0,658	0,839	1
Безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років, тис. осіб	0,968	0,898	0,959	1
Наявний дохід населення на 1 особу, грн	0,549	0,714	0,876	1
K соц	0,621	0,750	0,889	1
Показники рівня інвестиційної привабливості				
Підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	1	0,976	0,985	0,919
Прямі іноземні інвестиції в область, млн. дол. США	0,761	0,837	0,938	1
Витрати підприємств на виконання наукових досліджень і розробок, млн грн	0,696	0,78952	0,864	1
K інв	0,809	0,864	0,928	0,972
I МК	0,717	0,785	0,892	0,978

Розраховано авторами.

Аналогічним чином здійснено розрахунок інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності Львівської, Миколаївської, Одеської та Черкаської областей, що ввійшли до одного кластеру із Вінницькою областю.

Результати порівняльного аналізу інтегрального показника міжнародної конкурентоспроможності Вінницької, Львівської, Миколаївської, Одеської та Черкаської областей за 2016-2019 рр. наведені на рис. 5.

Рис. 5. Динаміка загального інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності Вінницької, Львівської, Миколаївської, Одеської та Черкаської областей за 2016-2019 рр.

Розраховано авторами.

Отже, порівнюючи п'ять схожих за рівнем економічного розвитку областей України, можемо зробити висновок про стабільність зростання їх позиції за інтегральним показником міжнародної конкурентоспроможності за досліджуваний період 2016-2019 рр. У 2019 р. лідерство мала Львівська область з індексом 0,999, хоча слід зазначити, що темпи зростання показників інших областей підвищуються доволі швидкими темпами, в тому числі Вінницької області.

Для підвищення міжнародної конкурентоспроможності Вінницької області необхідним є розробка шляхів підвищення її рівня (рис. 6).

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин і посилення конкуренції, все більшого значення для посилення міжнародної конкурентоспроможності регіонів та України в цілому, набуває формування розвиненої підтримки інноваційної діяльності та масштабне впровадження інновацій у всі сфери господарського комплексу. Саме це забезпечує безперервне оновлення техніко-технологічної бази підприємств, освоєння і випуск нової конкурентоспроможної продукції, оперативне поширення на світові ринки товарів і послуг та підвищення добробуту населення.

Рис. 6. Шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону

Побудовано авторами.

У період соціально-економічних змін на шляху до євроінтеграції особливо актуальним є питання щодо важливості прискореного інноваційного розвитку галузей національного господарства України. Згідно із статистичними даними, за ступенем технічної озброєності Україна майже втричі відстає від розвинутих європейських країн. При цьому, в екс-

портуванні високотехнологічної продукції – у 4-8 разів, а за енергоефективністю – в десять. Завдяки втіленню інновацій у виробничо-господарські процеси приріст ВВП України сягає 0,7% у той час, як у розвинутих країнах він складає 60-90% [18].

У світовому рейтингу Global Innovation Index за 2018 р. Україна знаходиться на 43 місці. При цьому,

за такими складовими як «креативні товари й послуги», «інноваційні зв'язки», «вплив знань», «засвоєння технологій» – активність вітчизняного бізнесу знаходиться на дуже низьких позиціях. Стосовно рейтингу Global Competitiveness Index за 2018 р. наша держава займає 85 зі 138 можливих місць [19].

16 листопада 2018 р. у Кремнієвій долині (США) в рамках інноваційного саміту відбулося відкриття офісу київського проекту «розумного міста» Kyiv Smart City Accelerator, команда якого обиратиме найкращі інноваційні проекти, залучатиме більше інвестицій для їх реалізації. Світові інститути прогнозують науково-технічне зростання основним двигуном виживання регіонів та країн у сучасному конкурентному середовищі. Інфраструктура повинна сприяти територіальному поширенню інновацій та науково-технічних можливостей держави у напрямі задоволення суспільних інтересів.

Створення наукоємних структур, які спроможні забезпечити розробку конкурентоспроможної продукції і залучити інвестиції в реалізацію перспективних інноваційних проектів повинно стати пріоритетним державним завданням. Безпосередньо до суб'єктів інноваційної інфраструктури, які покликані координувати роботу учасників інноваційної діяльності, відносяться: науково-технічні (технологічні) парки, зони інтенсивного науково-технічного розвитку (технополіси), бізнес-інкубатори, фінансово-кредитні установи, консалтингові фірми, інноваційні центри та ін. Важливо оптимізувати роботу з об'єднання зусиль окремих потенційних учасників інноваційного процесу на регіональному рівні, що передбачає визначення пріоритетів розвитку регіону, структурізацію бізнес-середовища за рахунок розвитку мережевих інноваційних структур і формування технологічних платформ.

Індустріальні парки сьогодні є одним із дієвих організаційних інструментів програм соціально-економічного розвитку територій їх розташування та формування «точок регіонального зростання» за рахунок залучення потужних інвесторів та передових технологій, застосування системи стимулюючих організаційно-економічних умов, пільг для їх учасників. Метою створення таких парків є забезпечення підприємств спільною інфраструктурою для здійснення їх основної діяльності та поширення контролю над виробництвом і впливом на довкілля. В Україні станом на 31.12.2019 р. до Реєстру індустріальних (промислових) парків включено 39 індустріальних парків.

Вінниччина теж має певний досвід функціонування механізму індустріалізації економіки та залучення інвестицій. Вінницький індустріальний парк – перший індустріальний парк площею 60 га на території Вінницького регіону, створення якого передбачено стратегією розвитку «Вінниця 2020» за ініціатииви Вінницької міської ради [9]. За результатами конкурсного відбору була обрана керуюча компанія – КП «Вінницький муніципальний центр іннова-

цій», яка займатиметься проектуванням і комунікаціями логістичного парку, а також самим науково-технологічним парком. Рішенням міської ради від 28 квітня 2017 р. у м. Вінниця створено індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування» та затверджено Концепцію індустріального парку. Ініціатором створення кластеру стали Вінницька міська рада та ПрАТ «Українська пивна компанія» (UBC Group) – торговельно-промисловий холдинг, світовий лідер, працюючий у галузі холодильної техніки та промо-продуктів. Керуючою компанією індустріального парку обрано ТОВ «Промислово-інвестиційна компанія». ТОВ «Green Cool» – завод з виробництва холодильного обладнання компанії UBC Group – перше підприємство, що запрацювало на території індустріального парку.

З метою забезпечення економічного розвитку міста, створення нових робочих місць, реалізації інвестиційних проектів, розвитку сучасної виробничої інфраструктури у Вінницькому індустріальному парку розпочнеться будівництво заводу спортивного спорядження «HEAD». Наразі вже придбано земельну ділянку площею 25 га за понад 34 млн грн. Head International Holding GmbH – австрійська корпорація, світовий виробник спортивних товарів для зимових видів спорту, тенісу та підводного плавання з аквалангом. На будівництво заводу з виробництва спортивного спорядження у Вінниці компанія HEAD витратить 80 млн євро та з виходом на повну виробничу потужність на заводі буде працювати біля 1000 працівників.

Інновації, як форма реального інвестування в різні галузі регіону, позитивно впливають на його розвиток. Так, із застосуванням нових прогресивних технологій зростає кількість робочих місць та покращуються умови праці, підвищується кваліфікація працівників, збільшується обсяг виробленої продукції та наданих послуг, знижується собівартість, підвищується якість продукції, збільшується рентабельність та продуктивність.

У рамках впровадження «Програми посилення конкурентоспроможності малого та середнього підприємництва міста Вінниці на 2017-2020 роки» у 2019 р. планується затвердити Концепцію розвитку Вінницького інноваційно-технологічного парку, створення та відкриття його основних компонентів: Центру розвитку підприємництва; стартап-акселератора. В Україні функціонує мережа регіональних центрів інноваційного розвитку. Зокрема, і у м. Вінниці функціонує Південно-Західний регіональний центр інноваційного розвитку, діяльність якого розповсюджується на Вінницьку, Хмельницьку та Чернівецьку області.

Ініціативу організації публічно-приватного партнерства університетів світу, створення дискусійної платформи для дієвого механізму формування та підготовки висококваліфікованих спеціалістів проявила Вишеградська асоціація університетів. Представником даного майданчику є Всеукраїн-

ський науково-навчальний консорціум, до складу якого входить: Вінницький національний аграрний університет, інститути біоенергетичних культур та продовольчих ресурсів НААНУ. Основним завданням Консорціуму є організація, координація і проведення прикладних наукових досліджень у сфері агропромислового комплексу України.

Проект «Створення регіональної системи комплексної підтримки інноваційної діяльності» розроблено з метою формування та впорядкування реальних інноваційних потреб області, особливо, коли регіон характеризується найбільшою концентрацією наукового потенціалу за усі роки існування, і ця обставина має бути використана для формування умов переходу регіону до структурно-інноваційної моделі розвитку. Організаці-партнери проекту: Вінницька обласна державна адміністрація, Донецький національний університет, новостворені науковий парк «ДонНУ-Поділля» та Регіональний інноваційний центр.

Науковий парк «ДонНУ-Поділля» – основа для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках. Донецький регіональний науковий центр НАПрНУ покликаний забезпечити підвищення ролі правової науки в розробці й реалізації ефективної регіональної політики та координацію наукових досліджень у галузі держави і права всіх установ у регіоні незалежно від відомчого підпорядкування.

У рамках проекту «Підвищення енергоефективності і стимулювання використання відновлюваної енергії в агрохарчових та інших малих та середніх підприємствах (МСП) України», планується створити екоіндустріальний парк у Ладизинській промисловій зоні Вінницької області [20].

22.02.2019 р. було підписано установчі документи щодо створення громадської спілки «Кластер «Енергетичний пул» між Вінницьким Національним Технічним університетом, Вінницькою торгово-промисловою палатою та ТОВ «Енергоефективне будівництво» у рамках Європейських Індустріальних Днів «Енергоефективність та енергозбереження у промисловості як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки».

Підвищення інноваційної активності та результативності інноваційної сфери є одним з ключових завдань та пріоритетів управління стратегічним розвитком регіону. Інтенсивний інноваційний розвиток регіону визначає здатність до швидкого оновлення, оперативної адаптації до змін, гнучкого функціонування, надання переваги науково-технічному прогресу.

Отже, сталий розвиток регіону та підтримка його міжнародної конкурентоспроможності залежить від ресурсного потенціалу, дієвої економічної політики уряду та інноваційної активності в регіоні. У зв'язку з цим, пріоритетним завданням розвитку держави та її регіонів виступає побудова ефективної інноваційної системи, що створює передумови для активізації регіональної інноваційної діяльності

пріоритетних галузей, сприяє їх поширенню в усіх сферах соціально-економічного середовища та підвищує конкурентоспроможність національних виробників і, тим самим, зміцнює рівень міжнародної конкурентоспроможності регіонів та країни в цілому.

Висновки. Сучасні економічні процеси такі, як глобалізація, регіоналізація, формування «нової економіки», значно розширюють коло учасників конкурентних відносин та обумовлюють підвищення ролі регіонів окремих держав в системі світового господарства, перетворюючи окремі території на стратегічних гравців світового ринку.

Актуалізується розробка та впровадження механізмів так званого «нового регіоналізму», які спрямовуються на досягнення конкурентоспроможності регіонів. Необхідним елементом досягнення сталості економічного зростання регіону є досягнення позитивного синергетичного ефекту від поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства. Пріоритетність інновацій визначає їх частка у формуванні загального індексу міжнародної конкурентоспроможності.

Запропонована та апробована методика оцінки рівня міжнародної конкурентоспроможності регіонів України, яка враховує економічні, соціальні показники та показники інвестиційної привабливості.

Отже, досягнення посилення міжнародної конкурентоспроможності Вінницького регіону на глобальному рівні ставить потребу вирішення ряду наступних стратегічних завдань:

- посилення взаємозв'язку між регіональними суб'єктами господарювання, посилення їх консолідації навколо ідеї конкурентоспроможності;
- стимулювання реалізації продукції та послуг власного виробництва, що характеризується високою якістю та відповідає стандартам;
- стимулювання модернізації та оновлення техніко-технологічної бази промислових підприємств, розвитку наукомісткого та високотехнологічного виробництва;
- створення сприятливих умов в регіоні для залучення прямих іноземних інвестицій;
- сприяння укладенню нових та виконанню діючих угод про співробітництво між регіонами-партнерами; розробка спільних інвестиційних проектів з іноземним партнерами; безпосередня участь області у діяльності міжнародних організацій;
- вдосконалення інфраструктури підтримки інноваційної діяльності, створення технопарків, бізнес акселераторів та бізнес-інкубаторів; досягнення ефекту синергії трьох основних складових: влади, бізнесу та громади;
- мінімізації рівня адміністративних перешкод на шляху входу на товарні та ресурсні ринки нових підприємств.

Література

1. Шавкун І.Г. Менеджмент ХХІ століття: колізія між глобалізацією і регіоналізацією. *Гуманітарний*

вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. № 35. С. 90-99. 2. **Концепція** державної регіональної політики. Протокол Кабінету Міністрів України № 32. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>. 3. **Дудин М. Н., Лясников Н. В., Сафін Ф. М., Егорушкин П. А.** Інноваційний форсайт як інструмент конкурентоспособного розвитку підприємств структур: монографія. Москва: Изд. Дом «Наука», 2013. 216 с. 4. **Пак Н. Т.** Інноваційний розвиток держави та механізм його регулювання. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Львів: Інститут регіональних досліджень. 2016. № 5 (73). 486 с. 5. **Gardiner B., Martin R., Tyler P.** Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. London, 2004. 6. **Porter M.** The Competitive Advantage of Nations. The Free Press. 2011. 133 с. 7. **Мельник А. Ф., Лаврів Л. А., Васіна А. Ю.** Механізми реалізації регіональної структурної політики: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 343 с. 8. **Головне** управління статистики у Вінницькій області. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/>. 9. **Офіційний сайт** Вінницької міської ради. URL: <http://www.vmr.gov.ua/default.aspx>. 10. **Артеменко В.** Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів. *Регіональна економіка*. 2006. № 2. С. 90–97. 11. **Безугла В.О.** Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України. *Научно-технічний збірник*. 2005. № 70. С. 53–60. 12. **Зандер Е.В., Ферова І. С., Інюхіна Е. В.** Інтегральна оцінка детермінант конкурентоспроможності регіонів. *ЭКО*. 2007. № 11. С. 43–59. 13. **Ковальська Л.Л.** Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів держави. URL: www.nbu.gov.ua/.../zbirnik_RE_2_98.pdf. 14. **Лазарева С.В., Яблонська Н.В.** Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону. *Регіональна економіка*. 2011. № 1. С. 23–31. 15. **Меркушов В.В.** Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів. URL: <http://sopssecretary.narod.ru/Konferenciya/Doclad/Merkushov.doc>. 16. Чайникова Л.Н. Разработка методики оценки конкурентоспособности региона. *Вопросы современной науки и практики*. 2008. № 4. Том 1. С. 154–166. 17. **Державна** служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 18. Інновації або смерть: як бізнесу вижити на тонучому кораблі «Україна». URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/>. 19. **Global Innovation Index 2018.** WIPO. 2018. URL: <http://www.wipo.int/publications/ru/details.jsp?id=4330>. 20. **Департамент** міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОДА. URL: <http://www.dmsrr.gov.ua/och%D1%96lnikiv%D1%96nni chchini-obgovorili-konczepcz%D1%96yustvorennyako % D1%96ndustr%D1%96 alnogo-parku>.

References

1. Shavkun I.H. (2014). Menedzhment XXI stolittia: kolizii mizh hlobalizatsiieiu i rehionalizatsiieiu [21st Century Management: The Collision between Globalization and Regionalization]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Humanitarian Bulletin of the Zaporizhia State Engineering Academy*, 35, pp. 90-99 [in Ukrainian].

2. Kontsepsiia derzhavnoi rehionalnoi polityky. Protokol Kabinetu Ministriv Ukrainy № 32 [The concept

of state regional policy. Protocol of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 32]. Official site of the Ministry of Community Development and Territories of Ukraine. Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/about/> [in Ukrainian].

3. Dudin M. N., Lyasnikov N. V., Safin F. M., Egorushkin P. A. (2013). Innovatsionnyi forsait kak instrument konkurentosposobnogo razvitiya predpriimatelskikh struktur [Innovative foresight as a tool for the competitive development of entrepreneurial structures]. Moscow, Nauka» [in Russian].

4. Pak N. T. (2016). Innovatsiinyi rozvytok derzhavy ta mekhanizm yoho rehuliuвання [Innovative development of the state and the mechanism of its regulation]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 5 (73), 486 p. Lviv, Institute of Regional Studies [in Ukrainian].

5. Gardiner B., Martin R., Tyler P. (2004). Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions. London.

6. Porter M. (2011). The Competitive Advantage of Nations. The Free Press, 133 p.

7. Melnyk A. F., Lavriv L. A., Vasina A. Yu. (2015). Mekhanizmy realizatsii rehionalnoi strukturalnoi polityky [Mechanisms for implementing regional structural policy]. Ternopil, TNEU. 343 p. [in Ukrainian].

8. Main Department of Statistics in Vinnytsia Region. Retrieved from <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Official site of Vinnytsia City Council. Retrieved from <http://www.vmr.gov.ua/default.aspx> [in Ukrainian].

10. Artemenko V. (2006). Indykatory stiikoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [Indicators of sustainable socio-economic development of regions]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, 2, pp. 90–97 [in Ukrainian].

11. Bezuhla V.O. (2005). Intehralna otsinka konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy [Integral assessment of the competitiveness of the regions of Ukraine]. *Nauchno-tekhnycheskyi sbornyk – Scientific and technical collection*, 70, pp. 53–60 [in Ukrainian].

12. Zander E.V., Ferova Y. S., Yniukhyna E. V. (2007). Integral'naya otsenka determinant konkurentosposobnosti regionov [Integral assessment of the determinants of the competitiveness of regions]. *ЭКО*, 11, pp. 43–59 [in Russian].

13. Kovalska L.L. Metodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti rehioniv derzhavy [Methodical approaches to assessing the competitiveness of the regions of the state]. Retrieved from www.nbu.gov.ua/.../zbirnik_RE_2_98.pdf [in Ukrainian].

14. Lazarieva Ye.V., Yablonska N.V. (2011). Metodychni pidkhid do otsinky konkurentospromozhnosti rehionu [Methodical approach to assessing the competitiveness of the region]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, 1, pp. 23–31 [in Ukrainian].

15. Merkuшов V.V. Integral'naya otsenka konkurentosposobnosti regionov [Integral assessment of the competitiveness of regions]. Retrieved from <http://sopssecretary.narod.ru/Konferenciya/Doclad/Merkushov.doc> [in Russian].

16. Chaynikova L.N. (2008). Razrabotka metodiki otsenki konkurentosposobnosti regiona [Development of a

methodology for assessing the competitiveness of the region]. *Voprosy sovremennoy nauki i praktiki – Questions of modern science and practice*, 4. Vol. 1, pp. 154–166 [in Russian].

17. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

18. Innovatsii abo smert: yak biznesu vyzhyty na tonuchomu korabli «Ukraina» [Innovation or death: how business can survive on the sinking ship "Ukraine"]. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/> [in Ukrainian].

19. Global Innovation Index 2018. WIPO. 2018. Retrieved from <http://www.wipo.int/publications/ru/details.jsp?id=4330>.

20. Departament mizhnarodnoho spivrobitnytstva ta rehionalnoho rozvytku Vinnytskoi ODA [Department of International Cooperation and Regional Development of Vinnytsia Regional State Administration]. Retrieved from <http://www.dmsrr.gov.ua/och%D1%96lnikiv%D1%96nni chchini-obgovorili-konczepcz%D1%96yustvorennyaeo%D1%96ndustr%D1%96alno-go-parku> [in Ukrainian].

Савченко М. В., Витяганець І. М. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності Вінницької області в умовах євроінтеграції

У результаті дослідження встановлено, що сучасні економічні процеси такі, як глобалізація, регіоналізація, формування «нової економіки», значно розширюють коло учасників конкурентних відносин та обумовлюють підвищення ролі регіонів окремих держав у системі світового господарства, перетворюючи окремі території на стратегічних гравців світового ринку. На основі аналізу показників соціально-економічного стану Вінницького регіону виокремлено детермінанти його міжнародної конкурентоспроможності. Проаналізовано методичні підходи щодо оцінки конкурентоспроможності регіонів, що дозволило розробити алгоритм оцінки міжнародної конкурентоспроможності регіону. У конкурсній роботі на основі запропонованого методичного підходу проведено оцінку міжнародної конкурентоспроможності Вінницького регіону, зокрема здійснено кластерний аналіз регіонів України на основі розрахунку загального інтегрального індексу міжнародної конкурентоспроможності за 2016-2019 рр. Для підвищення міжнародної конкурентоспроможності Вінницької області розроблено шляхи підвищення її рівня. Доведено, що підвищення результативності інноваційної сфери є одним з ключових пріоритетів підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, регіон, інновації, детермінанти, кластери, інтегральний індекс, конкурентні переваги, глобалізація.

Savchenko M., Vytiahaneys I. Increasing the international competitiveness of Vinnytsia region in terms of European integration

The study found that modern economic processes such as globalization, regionalization, the formation of a "new economy", significantly expand the range of participants in competitive relations and increase the role of regions of individual states in the world economy, turning individual territories into strategic players in the world market. Based on the analysis of indicators of socio-economic condition of Vinnytsia region, the determinants of its international competitiveness are singled out. Methodological approaches to assessing the competitiveness of regions are analyzed, which allowed to develop an algorithm for assessing the international competitiveness of the region. In the competitive work on the basis of the offered methodical approach the estimation of the international competitiveness of the Vinnytsia region is carried out, in particular the cluster analysis of regions of Ukraine on the basis of calculation of the general integral index of the international competitiveness for 2016-2019 is carried out. It is proved that increasing the efficiency of the innovation sphere is one of the key priorities for increasing the international competitiveness of the region.

Keywords: international competitiveness, region, innovations, determinants, clusters, integrated index, competitive advantages, globalization.

Савченко М. В., Витяганець І. Н. Повышения международной конкурентоспособности Винницкой области в условиях евроинтеграции

В результате исследования установлено, что современные экономические процессы такие, как глобализация, регионализация, формирование «новой экономики», значительно расширяют круг участников конкурентных отношений и обуславливают повышение роли регионов отдельных государств в системе мирового хозяйства, превращая отдельные территории на стратегических игроков мирового рынка. На основе анализа показателей социально-экономического состояния Винницкого региона выделены детерминанты его международной конкурентоспособности. Проанализированы методические подходы к оценке конкурентоспособности регионов, что позволило разработать алгоритм оценки международной конкурентоспособности региона. В конкурсной работе на основе предложенного методического подхода проведена оценка международной конкурентоспособности Винницкого региона, в частности осуществлено кластерный анализ регионов Украины на основе расчета общего интегрального индекса международной конкурентоспособности за 2016-2019 гг. Для повышения международной конкурентоспособности Винницкой области разработаны пути повышения ее уровня. Доказано, что повышение результативности инновационной сферы является одним из ключевых приоритетов повышения международной конкурентоспособности региона.

Ключевые слова: международная конкурентоспособность, регион, инновации, детерминанты, кластеры, интегральный индекс, конкурентные преимущества, глобализация.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2020

Прийнято до друку 11.06.2020